

Viite: Lausuntopyyntö dnro Liikenne- ja viestintäministeriö/ VN/21366/2020

Arviomuistio postilain muutoksesta

Medialiitto kiittää liikenne- ja viestintäministeriötä mahdollisuudesta lausua ministeriön postilain muutosta käsittelevästä arviomuistiosta. Medialiitto lausuu asiassa ministeriölle kunnioittavasti seuraavaa:

Pääviestit

1. Yleispalvelun jakelupäivien tulee olla viikoittain samat kiinteät viikonpäivät koko maassa. Yleispalveluverkossa kulkevien lehtien on voitava ilmestyä tilaajille vakituksiksi sovittuina samoina päivinä. Kiinteiden jakelupäivien määrittelyssä on otettava huomioon lehtien jakelupäivätarpeet.
2. Sanomalehtien jakelutuen kilpailutus on toteutettava riittävän pienillä alueilla, jotta pienetkin paikalliset yrittäjät voivat siihen osallistua. Jos kilpailutus tehdään valtakunnan tasolla tai suurilla alueilla, kilpailua ei käytännössä synny.
3. Valtion jakelutuki on toteutettava kilpailuneutraalisti. Valtiontukea saava jakelutoiminta tulee eriyttää selkeästi yrityksen muusta toiminnasta.

Medialiitto toivoo ministeriön ottavan postilain uudistuksessa huomioon muutosten kokonaisvaikutukset postilain välittömän vaikutuspiirin ulkopuolelle jäävien tuotteiden, kuten aikakaus- ja sanomalehtien sekä yrityslehtien jakeluun. Medialiitto korostaa myös, että jakelupäivien vähentäminen lehtien jakelua vaarantamatta ei onnistu lähivuosina ilman fyysisen jakelun tukea (tiedonvälitystuki) varhaisjakelualan ulkopuolisilla alueilla.

KANSALAISET TARVITSEVAT LUOTETTAVAA MEDIAA

Medialiitto muistuttaa, että postilain säätelemät yleispalvelutuotteet muodostavat rungon valtakunnalliselle postiverkolle, jossa jaetaan yleispalvelutuotteiden lisäksi yrityslehtiä, aikakauslehtiä, sanomalehtiä (erityisesti paikallislehtiä) ja kaupunkilehtiä.

Tämä merkitsee, että postilain muuttaminen on kansalaisten sananvapauden turvaamisen kannalta tärkeä lakihanke.

Perusjakelussa jaettavista tuotteista monet, kuten esimerkiksi lehdet ja sosiaali- ja terveydenhuollon lähettämät kirjeet, ovat aikakriittisiä tuotteita. Näiden tuotteiden jakoaikataulu on tärkeää pystyä ennakoimaan koko Suomen alueella.

Painettujen, tilattujen lehtien tehtävä kansalaisten sananvapauden toteuttamisessa on Suomessa edelleen tärkeä. Samaan aikaan esimerkiksi sanomalehtien tilaus- ja mainosmyyntituotot laskevat.

Medialiitto korostaa, että lehtien tilaajien säilyttäminen on lehtikustantajille erittäin tärkeää, jotta ne pystyvät jatkamaan toimintaansa ja raportoimaan niin paikallisista kuin alueellisista asioista. Tästä syystä postilain muutoksen valmistelussa tulisi pidättäytyä kaikista sellaisista toimenpiteistä, jotka voivat vaarantaa lehtitilausten jatkumisen.

Kotimaisen vapaan median puolustaminen ja sen toimintaedellytysten varmistaminen on kaukonäköinen ja arvokas yhteiskunnallinen teko, jolla turvataan ja edistetään demokratiaa, kansalaisten sananvapautta sekä sivistystä, kulttuuria ja osaamista.

YLEISPALVELUVELVOITTEEN KEVENTÄMINEN

Yleispalvelun jakelupäivien oltava viikoittain samat kiinteät viikonpäivät koko maassa (Arviomuistio 3.2)

Arviomuistiossa ehdotettu jakelupäivien määrän tarkka kirjaaminen lakiin on esitetystä vaihtoehdoista soveltuvampi ja turvaa parhaiten esitetyt tavoitteet eli lain selkeyttämisen ja postinjakelun turvaamisen koko maassa. Näitä tavoitteita tulisi tarkastella erityisesti lehtien tilaajien eli kansalaisten kannalta.

Siirryttäessä viidestä jakelupäivästä kolmeen on Postin jakeluverkkoa käyttävien asiakkaiden kannalta tärkeää, että jakelupäivät ovat kiinteät, yhteneväiset ja samat viikoittain koko maassa. Jakelupäivillä on keskeinen merkitys muun muassa sanomalehtien ja joidenkin viikkolehtien tilaajille sekä mainostajille. Palvelutason heikentäminen on siten riski molemmille lehtikustantajien päätulolähteille. Jakelupäivillä on vaikutusta myös säädettävän sanomalehtien jakelutuen kilpailutusvelvoitteeseen.

Erityisesti sanoma- ja kaupunkilehdille on kriittistä, että lehti saavuttaa lukijansa määräpäivänä, samana päivänä koko maassa ja mieluiten mahdollisimman varhain aamulla.

Kansalaisia ei tule asettaa tiedonsaannin ja palveluiden kannalta eriarvoiseen asemaan.

Medialiitto katsoo, että esimerkiksi arviomuistiossa esitelty Norjan malli olisi omiaan kiihdyttämään laskevaa levikkikehitystä Suomessa. Lehtien jakelupäiviin liittyvä vaihtelu

muodostaa lehdille riskin siitä, että tilausten irtisanomiset lisääntyvät ja siitä, että varsinkin paikallisten ja alueellisten mainostajien, kuten esimerkiksi päivittäistavaraketjun, mielenkiinto lehtiin mainoskanavana vähenee. Norjan malli sisältää riskin kansalaisten sananvapauden kannalta, eikä se siksi ole kannatettava.

Jakelupäivistä tulee säätää Traficomin määräyksellä

Turvataksaan lehtien jakelun ja kansalaisten sananvapauden vaatii postilaki rinnalleen erikseen säädettävän jakelutuen. Ministeriön tulee ottaa postilain uudistuksen ja jakelutuen valmistelussa huomioon se, että postilain tulee varmistaa kansalaisille välttämättömät postipalvelut (mukaan lukien lehtijakelu) myös sen jälkeen, kun lehtien jakelutuki ei ole enää käytössä.

Jakelupäivien määräytymisen reunaehdot on määriteltävä Postilaissa selkeästi. Sen sijaan viikonpäiviä ei tarvitse säätää lakitasolla, vaan niistä tulee päättää Traficomin määräyksellä.

Jakelupäivät on määriteltävä riittävän pitkäksi ajaksi eteenpäin, esimerkiksi tukikauden ajaksi. Tämä on tärkeää palvelun saatavuuden ja ennakoitavuuden kannalta sekä kansalaisille että jakelupalvelua käyttäville lehtikustantajille. Vähintään tukikauden ajaksi määrätyt jakelupäivät ovat välttämättömiä myös, jotta varhaisjakelualueiden ulkopuolisille alueille sanomalehtijakeluiden turvaamiseksi suunniteltu kilpailutus on mahdollista toteuttaa.

Traficomin jakelupäivien määräysvalmistelussa tulee kuulla syrjimättömästi kaikkia keskeisiä jakeluyrityksiä sekä tärkeimpiä asiakasryhmiä kuten aikakaus- ja sanomalehtiä. Lehtikustantajat tuntevat kullakin alueella parhaiten lehtien tilaajien ja lukijoiden tarpeet ja tavat.

Kilpailutusvelvollisuudesta luopuminen (Arviomuistio 3.3)

Arviomuistiossa ehdotetaan nykyisestä yleispalvelun kilpailutusvelvoitteesta luopumista. Kilpailutus on koskenut yleispalvelutuotteita varhaisjakelualueen ulkopuolisilla alueilla. Kilpailutuksella ei ole saavutettu niitä tavoitteita, joihin sillä on pyritty. Tähän ovat vaikuttaneet keskeisesti kilpailutettavien tuotteiden vähäisyys ja jakelulle asetetut kilpailijoita syrjäyttävät aikatauluehdot.

Medialiitto korostaa, että postilain uudistuksen yhteydessä toteutettavaan sanomalehtien jakelutukeen liittyvän kilpailutuksen suunnittelussa on tärkeää huomioida yleispalvelutuotteiden kilpailutuksissa esiin tulleet ongelmat.

Lainsäädännön valmistelussa tulee varmistaa, että

- a. postilakiin kirjataan mukaan tuki lehtien fyysisen jakelun toteuttamiseen siitä huolimatta, että sanomalehtien jakelutuki toteutettaisiin erillisellä sääntelyllä;

- b. kilpailuttaja on viranomaistaho (Liikenne- ja viestintävirasto);
- c. kilpailutuksen tulee edistää kilpailua ja turvata palvelun saatavuus sekä palvelun laatu ja edullinen hinta;
- d. kilpailutettavat jakelualueet on määriteltävä siten, että mahdollisimman monella toimijalla on mahdollisuus osallistua tarjouskilpailuun; ja
- e. tuettavan jakelutoiminnan eriyttämismääräys tulee kirjata jakelutukea koskevaan lakiin.

Jakelutukeen nivotussa kilpailutuksessa mahdollisen huutokaupan toteuttajan tulee olla viranomainen (Traficom), joka myös määrittelee kilpailutuksen ehdot.

Jakelu on kilpailutettava riittävän pienillä alueilla, jotta myös paikalliset toimijat voivat osallistua kilpailutukseen. Kilpailutusalueiden on tuettava mahdollisimman laajaa kilpailutukseen osallistuvien toimijoiden määrää. Uusien toimijoiden alalle tulokynnystä olisi tämän lisäksi madallettava postilaissa myös muilla keinoilla.

Varhaisjakelualueen rajat voidaan tarkistaa jokaisella kilpailutuskierröksellä. Alueeseen ei kuitenkaan pidä tehdä muutoksia kilpailutuskauden aikana. Hankintalainsäädäntö edellyttää uuden kilpailutuksen järjestämistä, jos kilpailutetun palvelun olennainen sisältö muuttuu.

Kilpailutus tulisi toteuttaa riittävän pitkäksi ajaksi kerrallaan (vähintään 3 vuotta). Lehtikustantajien vapaus kehittää toimintaansa, kuten painetun lehden ilmestymispäivien lukumäärää ja volyymejä, tulee kuitenkin turvata.

Lakiin on kirjattava eriyttämismääräys tuettavalle jakelutoiminnalle.

Kilpailutetusta jakelupalvelusta perittävän hinnan kohtuullisuuden määrittely ja valvonta on kirjattava lakiin.

Mikäli aidon kilpailun syntyminen ei ole todennäköistä, tulee lakiin luoda muita tuen jakamisen mekanismeja kuin huutokauppa tai kilpailutus. Tukea jaettaessa on huomioitava EU:n valtiontukisäännöt.

ARVIOMUISTIOSSA KÄSITELLYT MUUT MAHDOLLISET MUUTOKSET

Saaristo- ja erämaa-alueiden jakelu (Arviomuistio 4.1)

Postilakia muutettaessa tulee varmistaa peruspalveluiden toteutuminen myös vaikeakulkuisilla alueilla.

Yleispalvelun hinnoittelu (Arviomuistio 4.2)

Posti Oyj on määrävässä markkina-asemassa yleispalvelutuotteissa sekä volyymimääräisesti suurin toimija myös suuressa osassa muita jakelutuotteita.

Markkinoiden toimivuuden kannalta on tärkeää taata lainsäädännössä yleispalvelun hinnoittelun selkeys. Postilain ja sen perustelujen selventäminen tältä osin on kannatettavaa.

Erityistarpeiden huomioiminen jakelussa (Arviomuistio 4.3)

Erityistarpeet tulee määritellä ja perustella postilaissa myös kuluttajalle riittävän selkeästi. Ikärajan nosto 75 vuodesta 80 vuoteen voi olla perusteltua, kunhan terveydelliset erityistarpeet otetaan huomioon.

MUUT SELVITETTÄVÄT ASIAT

Lokerikkojakelu (Arviomuistio 5.2)

Lokerikkoihin ja lokerikkojakeluun siirtyminen vapaaehtoisuuden pohjalta on kannatettava ratkaisu.

Mikäli lokerikkojakeluun puututaan postilain kautta nykyistä mahdollistavaa kirjausta laajemmin, tulee lokerikkojakeluun siirtymisen vaikutuksia esimerkiksi sanomalehdille selvittää tarkemmin.

Palveluiden yhdistäminen ja datan avoimuus (Arviomuistio 5.3)

Postinjakelun nykyisten perustuotteiden volyymien pienentyessä on tärkeää edistää erilaisten palveluiden yhdistämistä postin jakelun turvaamiseksi koko Suomessa.

Ensimmäisenä tulisi löytää keinoja eri jakeluiden yhdistämiseen koko maassa ottaen huomioon aikakriittisten tuotteiden, kuten sanomalehtien, tarpeet. Lisäksi on varmistettava olennaisten tietojen, kuten postilaatikoiden sijaintitietojen, avaaminen jakelupalveluiden tuottajien käyttöön ja varmistettava, että tuotteiden liikkumiselle eri verkoissa ei aseteta tarpeettomia esteitä.

Kilpailua ja uusien palveluiden yhdistämistä jakeluun lisättäessä kilpailuneutraliteetin turvaamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Esimerkiksi julkisyhteisöjen tulisi kilpailuttaa jakelumarkkinoiden isoilta toimijoilta kuten Postilta hankkimansa jakelupalvelut.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg
toimitusjohtaja

Ismo Huhtanen
lakiasianjohtaja
Uutismedian liitto

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömmme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 650:tä yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Media-alan ja painoalan yritykset työllistävät Suomessa suoraan 22 000 henkilöä ja yritysten yhteenlaskettu liikevaihto on 3,7 miljardia euroa.